

Проте, поява “нового типу раціональності” зовсім не є просто “зміна архітектоники мислення”: нові ідеали і норми наукового дослідження необхідні відкриттям самою наукою таких зрізів і форм існування реальності для пояснення яких старі вже не є задовільними. Реалізація комплексних програм породжує особливу ситуацію зростання в єдиній системі діяльності теоретичних і експериментальних досліджень прикладних і фундаментальних знань, інтенсифікації прямих і зворотніх зв'язків між ними. В результаті посилюються процеси взаємодії принципів і уявлень картин реальності, що формуються в різних науках. Все частіше зміни цих картин протікають не стільки під впливом внутрішньодисциплінарних чинників, скільки шляхом “парадигмального щеплення” ідей, що формулюються в інших науках. У цьому процесі поступово стираються жорсткі розмежувальні лінії між картинами реальності, що визначають бачення предмету тією або іншою наукою. Вони стають взаємозалежними і стають фрагментами цілісної загальнонаукової картини світу.

Зореслав Макаров

Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця

ЭВОЛЮЦИЯ МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В НАУЧНОЙ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ СЛУЧАЙНОСТНОЙ РЕАЛЬНОСТИ

Наука постиндустриальной эпохи переживает беспрецедентный кризис репрезентативной функции. Традиционные условия возможности научной истины оказываются недостаточными как для обеспечения культурно-семиотической функции согласования симулякров, так и для оценки новых научных репрезентаций реальности. Либерализованной научной рациональности все чаще предписывается деконструировать теоретические утверждения в пользу текущих субъективных ценностей и целесообразных упорядочиваний исходного феноменального хаоса.

Известные попытки *синтеза* научных картины мира и методологии (в общей теории систем, глобальном эволюционизме, синергетике и др.) тяготеют к полярным образам онтологии – холистическому “парменидовскому миру” и мозаичному “борновскому миру”. Хотя последний и обрекает науку репрезентировать в лучшем случае консенсуативную реальность, его сторонники помимо ряда социальных предпочтений часто парируют в отношении предсказательности вероятностно-статистическими исчислениями закономерностей.

Конечно, сама идея репрезентации по исходному замыслу предполагала только вероятностное знание. После многих попыток ее облагораживания, с тем чтобы она легитимировала *абсолютно* достоверное знание в контексте христианской доктрины, математического естествознания, кантианства, позитивизма, идея репрезентации была бесследно поглощена в постпозитивистской философии науки идеей семиотической интерсубъективности. Последняя апеллирует к борновскому миру и прагматическому (а не объективному референтному) уровню интерпретации научных значений именно из-за (и против) обоснованной У. Куайном невозможности элиминировать какими бы то ни было идеализациями эпистемологические случайности.

Однако при этом речь шла только об одной ее концепции – рефлексивно-миметической. Действительно, ее дискредитировали “коперниканский переворот”, статистическая физика, неевклидовы геометрии, квантовая теория, которые лишили наглядности и донельзя усложнили референциальную и номинативную связи репрезентации. В результате был выработан новый тип научных моделей – “математические идеализации”, которым достаточно удовлетворять аксиоматике абстрактной системы оригинала (например, одной из альтернативных геометрий). В свою очередь, способность абстрактной системы интерпретироваться в таких частных производных “математических идеализациях” оправдывает ее право на существование в качестве *опережающей* или даже *созидающей* (артифицирующей) репрезентации. В этой связи даже усматривают новую – интенциональную – концепцию, обозначаемую в методологии как “игра с уравнениями”, оправданную ввиду известных трудностей освоения неклассических микро- и мегаобъектов необходимостью элиминировать из корпуса научного знания “метафизическую” реальность и ограничиться лингво-описательным знанием (“способами описания”).

Наконец, попытки вместить в эпистемологические формы *фундаментальные* случайностные феномены инициируют конструктивистскую концепцию-этап идеи репрезентации, по которой “представления” призваны выполнять не только ментальную или языковую внутреннюю референцию, но и функции целеполагания. “Хаотическая” онтология постиндустриальной науки чрезвычайно усложнена аспектами уникальности и *развития*, обладает условной изменчивой сущностью, которая подлежит описанию сразу несколькими дополнительными необходимостями (решениями нелинейных уравнений). В осуществлении их коммуникации огромное значение приобретают коррекция со стороны неинтегрируемых опыта, прагматики, ценностей познающего субъекта. Отсюда решение в духе “экспериментального метода” И. Канта, когда ученый не сводит (как в поспозитивизме), а только *предваряет* верификацию

репрезентацій испытанием свого “виртуального мира” на прагматическую (аксиологічну) прийнятність і критеріально-нормативну обґрунтованість. На метарефлексивному рівні наукової *раціональності* здесь потребується визначений канон саморепрезентації, то єсть доповнення її тим же еволюційним виміром, який вона намагається оволодіти во зовнішньому світі, – с тим щоб суб’єкт міг безперешкодно і когерентно на кожному з рівнів своєї репрезентації асимілювати *нетривіальні* результати взаємодії с реальністю будь-якого іншого суб’єкта пізнання.

Оксана Петрушенко

Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького,
м. Львів

ВПЛИВ РОЗВИТКУ НАУКИ НА УТОПІЮ ТА УТОПІЧНУ ДУМКУ

Вже найдавніші уявлення про те, навіщо потрібні знання і, в першу чергу, про смисл розвитку наукових знань, пронизані пафосними сподіваннями щодо покращення життя людства за допомогою здобутих знань та їх використання. Ці сподівання мали й інший вектор – вдосконалення людини. Передбачалося, що освічена людина повинна стати розумнішою (і, відповідно, уникати нерозумних дій та вчинків), моральнішою (бо зможе розрізняти добро і зло), житиме щасливіше, оскільки зможе користуватися знаннями законів природи та суспільного життя для вирішення своїх проблем та задоволення наявних потреб.

Всі ці очікування, пов’язані з розвитком науки, безумовно містили елементи утопічної свідомості і в ряді випадків виливалися у створення сциєнтистських утопій (“Нова Атлантида” Фр.Бекона та ін.). Утопії, як відомо, проєктують та змальовують досконале життя неіснуючих спільнот, причому це життя організоване раціонально, належним чином, розумно та справедливо. Три перші характеристики з нашого переліку відносяться до характеристик, що притаманні науковому знанню. Поняття *справедливості* має досить абстрактний характер, проте у XVII – XVIII століттях з’являється низка концепцій, які намагаються проінтерпретувати цей термін через відповідність до законів природи (теорія природного права), тобто знову вирішити соціальну проблему через звернення до науки та знань про природу, якими наука оперує.